

יוני 2020

סיכום ומסקנות עבודת צח"י באירוע קורונה

פתיחה:

מחלת הקורונה העמידה את צוותי צח"י בקיבוצים בפני אירוע שמעולם לא התמודדו איתו לפני. אופיו של האירוע, משך הזמן והתובנות שעלו במהלכו דרשו הבנה כי מדובר במצב חריג. היה צורך בהתאמת הצוות לאירוע וליצירת מערך פעילות הוליסטי שהותאם לאתגרי הקהילה.

משבר הקורונה שהחל במחצית חודש מרץ -הינו אירוע מגפתי מתגלגל (לא אירוע בטחוני), הנחיות שעת החירום כללו את כל הארץ ולא אזור גאוגרפי מצומצם, הממשלה בתקנות חירום הפקיעה את סמכותו של הישוב לקבל החלטות מסוימות דבר אשר דרש את התאמת פעילותו של צוות צח"י "תוך כדי תנועה" למצב החדש שנוצר ולצרכי הקהילה.

מסמך זה מרכז מספר מסקנות ותובנות בהתבסס על שיח עם נציגי הנהלות וצוותי צח"י, שיח עם פעילים בתנועה אשר סייעו לקיבוצים במהלך האירוע ועל בסיס סקר שהופץ להנהגות ולצוותי צח"י בקיבוצים.

התנאים הבסיסיים להצלחת עבודתו של צוות צח"י בקיבוץ:

1. היכולת להתאים את פעילות הצוות לאופי ההתנהלות בקיבוץ, לנורמות הנהגות במקום ולייחודיות האירוע.
2. הבנה שמקור הסמכות לפעילות צח"י הוא ההנהלה המכהנת בקיבוץ.
3. יכולת תכלול בין כלל חברי צוות צח"י וגמישות ארגונית למול ההנחיות המתעדכנות.

המציאות מלמדת שתגובה מהירה ויעילה במהלך האירוע כולו, חיזקה את תחושת החוסן ואיפשרה לשמור על בריאות הקהילה.

תפקידי צוות צח"י באירוע קורונה (ע"פ תשובות ממלאי תפקידים בקיבוצים, בסקר שפורסם):

1. מחויבות ליצירת שגרת חיים בקהילה רב דורית - באמצעות
 - תיאום וארגון הפעלת תוכניות לחיזוק החוסן הקהילתי (בתחומי החינוך, התרבות, החברה, הרווחה וכד').
 - הובלה וקבלת החלטות באשר לפעילות הקהילה בתחומים השונים וטיפול בבעיות אישיות וכלליות.
 - ריכוז צרכי חברי הקהילה ומציאת פתרונות על בסיס משאבים פנימיים.
 - מיפוי וזיהוי הנזקקים לסיוע ובעלי צרכים ייחודיים.
2. התאמת שירותי הקהילה להנחיות השונות שפורסמו ע"י משרד הבריאות.
3. מיפוי גורמי תמיכה בשגרת החירום – באמצעות תיאום ושת"פ עם המועצה, התנועה ועוד.
4. קשר ותקשורת רציפים - הפעלת מערך מידע והסברה לציבור.
5. התמודדות עם אתגרים ייחודיים לאירוע ואכיפת נהלים.

עקרונות עבודת צח"י באירוע הקורונה ובכל אירוע שאינו בטחוני:

באירוע הקורונה נדרש צוות צח"י לנהל את "מצב החירום" אליו נקלעה הקהילה. הרעיון העומד בבסיס תורת ההפעלה של צח"י הוא "הקהילה עושה למען עצמה". באירוע זה נדרש הצוות לענות על צרכי הקהילה ולאפשר את פעילות של מוסדות הקיבוץ בהתאם להנחיות המדינה.

צח"י לא בא במקום ההנהגה הנבחרת אלא נוסף עליה, על הצוות לפעול בממשק הדוק עם ההנהגה הנבחרת של הקיבוץ- מקור הסמכות של הצוות הוא ההנהגה הנבחרת חשוב ליצור מבעוד מועד הסכמות והבנות בין ההנהגה הנבחרת של הקיבוץ לבין צוות צח"י לגבי שיתוף הפעולה וחלוקת התפקידים ביניהם. כמו כן ההנהגה הנבחרת צריכה לקחת חלק בקבלת החלטות.

על מנת שצוות צח"י יתפקד באופן מיטבי חשוב שיהיה גרעין של ממלאי תפקידים בתחומי העשייה המרכזיים בקיבוץ. ממלאי התפקידים כגון רכז בריאות, מנהל חינוך, רכז רווחה ותרבות הינם חלק מצוות צח"י, אולם אם מסיבות כל שהם הם אינם חלק מהצוות, יש להתייעץ איתם מעת לעת ולהסתייע בהם בקבלת החלטות בתחומם.

באירוע הקורונה "שחקן הראשי" בצח"י היה רכז הבריאות והרווחה. מקומו היה בשולחן מקבלי ההחלטות וההנחיות בקיבוץ.

צח"י חייב להיות מוכר וממוצב בקהילה - בקיבוצים בהם "צוות צח"י קורונה" היתה נציגות של האוכלוסיות השונות בקהילה היה קל יותר לאכוף את החלטות הצח"י. הצלחת אירוע הקורונה הייתה תלויה במידה רבה בכך צוות צח"י היה מחובר לשטח ושימש חיישן על תחושות הקהילה.

לא כל אחד יכול להיות פעיל קהילתי בחירום- בחירה נכונה של חברי הצוות היא מרכיב משמעותי להצלחת הצוות- רצוי שחברי הצוות יגורו בקיבוץ, יהיו בעלי יכולת הנהגה, מקובלים על ההנהגה והקהילה, בעלי יכולת לתפקד בשעת לחץ, בעלי יחסי אנוש טובים, בעלי יכולת להפעיל אחרים, ועם יכולת להיות זמינים ופנויים יחסית. בסקר שנערך לצוותי צח"י ולהנהלות הקיבוצים, קיבוצים רבים העידו כי בחירת צוות חירום זמין ובעל יכולת הנהגה הקלה על ההתמודדות שלהם באירוע.

החינוך הקיבוצי במשבר הנוכחי "הוצא לגלות" תחת הנחיות המדינה על סגירת מערכות החינוך- החינוך הקיבוצי מהווה בקיבוצים רבים עוגן קהילתי ובאותה תקופה לא קיבל מנדט פורמלי להמשך מתן מענה חינוכי קהילתי תואם הנחיות המדינה. כלל צוותי החינוך הוצאו לחל"ת (כולל מנהל החינוך) מיד עם תחילת המשבר. מציאות זו הותירה את הילדים והנוער ללא המעטפת החינוכית מיטבית ואת צוותי החינוך בתחושת נטישה ואי רלוונטיות, כאשר למעשה, רובם המוחלט לא פסקו מעשייה חינוכית קהילתית מקוונת ויצירתית.

באירוע חירום, המכיל שגרת חירום מתמשכת, יש משמעות לנוכחות של נציג מערכת החינוך, כסמכות מקצועית זמינה בהיערכות הקהילתית ובשמירת הרצף החינוכי הקהילתי. מכאן, גם בעת חירום נדרשת מחויבות ליצירת ודאות בהתמודדות הקהילה עם הקשיים לילדים ולהוריהם.

כפי שצויין באירוע הקורונה תפקידו של רכז הבריאות היה מרכזי ומשמעותי ביותר, בין היתר הוא נדרש לקיים קשר מול משרד הבריאות, לעקוב אחר חברים בבידוד, לדאוג לצרכים של חולים בסיכון גבוה ובעיקר לאכוף ולתווך את ההנחיות הרפואיות לציבור. אירוע זה מדגים הלכה למעשה כיצד על צוות הצח"י להתאים את עצמו לצרכים הייחודיים העולים ממאפייני האירוע, אם ע"י תוספת ממלאי תפקיד או ע"י התאמת אופי פעילות הצוות לתרחיש האירוע.

פירוט תפקידי החברים בצח"י:

יו"ר צח"י:

1. באירוע הקורונה במספר קיבוצים מנהל קהילה לקח על עצמו את ניהול צוות צח"י .
2. ריכוז וניהול פעולת הצוות וקביעת הנושאים עליהם יש לדון.
3. תיאום פעילות הצוות, בתחומים השונים תוך קיום שיח מתמיד עם ממלאי התפקידים בקיבוץ.
4. גיבוש תמונת המצב בקיבוץ בנושא האירוע.
5. תיאום וקשר עם גורמי חוץ (על פי הסכמה עם מנהל הקהילה).
6. סיוע לגורמים המוסמכים בהתאמת מדיניות ההתנהגות.

תפקיד מנהל הקהילה ויו"ר הקיבוץ בעת עבודת הצח"י:

1. סיוע בקבלת החלטות בהתבסס על ההיכרות והייחודיות של הקהילה
2. להימנע מהתערבות שאינה הכרחית בעבודת צוות הצח"י יחד עם זאת הוא חלק מקבלת ההחלטות.
3. "מנהיגות מלפנים" - נוכחות בשטח ומתן מענה נקודתי במקרים מורכבים.
4. קשרי חוץ: ראש המועצה התנועה הקיבוצית וכד'.

תחום הבריאות:

1. באירוע הקורונה מקומו של רכז תחום הבריאות היה חשוב ביותר, הוא היה גורם מרכזי בקבלת החלטות ובניהול האירוע.
2. רכז הבריאות לא חייב להיות איש מקצוע מתחום הרפואה והסיעוד (לא איש מקצוע), אבל הוא חייב להיות מקור סמכות בקהילה בכל הקשור לארגון אנשי המקצוע ומתן פתרונות הולמים בתחומו.
3. מיקוד קבוצות סיכון באוכלוסיה בשגרה והבנת המאפיינים הייחודיים שלהם ודרכי התקשורת מולם בחירום.
4. קבלת מידע שוטף ועדכני ממשדד הבריאות והעברתו בצורה ברורה ובהירה לקהילה.
5. תיאום הפעולות הקשורות בליווי רפואי, הצטיידות ורכישת תרופות, ציוד ע"ר.
6. מומלץ לרכז הבריאות לייצר צוות משנה, המורכב מאנשי מקצוע המתגוררים בישוב כמו- עו"ס, פסיכולוג, אנשי ריפוי בעיסוק (בתנועה, בציר, בדרמה) וכמובן אנשי רופאה- רופאים אחיות חובשים ולהיעזר בהם בעתות משבר.

תחום רווחה וקהילה - כולל תרבות:

1. אירוע הקורונה היה אירוע שדרש מנהיגות קהילתית האתגר המרכזי בו היה מיפוי וטיפול בצרכי הקהילה.
2. על רכז הרווחה והקהילה היה למפות את הצרכים הייחודיים של האוכלוסיות השונות ולסייע להם צרכיהם השונים.
3. קשר עם גורמי רווחה וקהילה במועצה, המוסד לביטוח לאומי וכד'.
4. הפעלת פעילים ומתנדבים ומערכות תמיכה בקהילה.
5. על רכז הרווחה היה לדאוג לפעילות הפגת בדידות לפרטים בודדים או מבודדים.
6. חברים רבים בקהילה הוצאו לחל"ת דבר אשר העמיד אותם באי וודאות ותחושת חוסר יציבות. בקיבוצים רבים נציגי הקהילה קבלו את המידע אודות חברים אילו ונתנו מענה ככול שנדרש בשיתוף עם הנהלת הקיבוץ.
7. באירוע הקורונה נגזר בידוד מלא על קשישים שלא מרצונם, בסקר כ- 60% מהקיבוצים העידו כי הטיפול בקשישים, קיום שיחות זום, פתיחת קבוצות ווצאפ, ביקורי מרפסת וניסיון לקיים שגרת בידוד הקלו על הקשישים ויצרו תחושת החיבור הרב דורית בקהילה .

8. **רכז תרבות:** באירוע הקורונה הייתה פעילות תרבותית קהילתית ענפה שהותאמה למגבלות והביאה לחיזוק ולביסוס תחושת החוסן והאמון ביכולת הקהילה.

תחום השירותים הקהילתיים:

1. תיאום פעילות ענפי השירות.
2. תיאום משלוח מצרכים חיוניים ותרופות למבודדים.
3. אספקת מלאי מתמשך של ציוד חירום חיוני כגון אלכוהול ומסכות.

תחום המידע לציבור, דוברות ותקשורת:

1. אחריות להעברת המידע זמין ואמין לחברי הקהילה, בסקר כ-80% מהקיבוצים העידו כי העברת המידע לציבור הייתה אחת מהפעולות המרכזיות של צוות הקורונה.
2. קבלת מידע מגורמים רלוונטים, מועצה, תנועה ומשרד הבריאות התאמתו לקהילה והעברתו באופן ברור לציבור.

חינוך - פורמאלי ובלתי פורמאלי:

1. בשל האיסור להתכנסות מכל סוג, בקיבוצים רבים כלל צוותי החינוך (כולל מנהל החינוך) הוצאו לחל"ת, שגרת החינוך הקהילתית התומכת במתן מענה חינוכי לילדים ולנוער במסגרת קבוצת בני גילם בהובלה של צוותי חינוך מקצועיים - נקטעה. הפסקת עבודת המערכת הותירה את כלל מעגלי השייכות באי ודאות מתמשכת ובאי הבנה באיזה אופן ניתן לשמר את תחושת השייכות למערכת החינוך כמקום מוכר ושומר, ובה בעת ליצור ולהמציא דרכים יצירתיות לשמירת הקשר בין הילדים ומשפחותיהם לצוותי החינוך.
2. בקיבוצים בהם התקיימה פעילות, עקב מגבלות הריחוק החברתי הפעילות התקיימה בקבוצות קטנות או באופן מקוון (זום). כשאת הפעילות הובילו ויצרו צוותי חינוך בהיותם בחל"ת כתמיכה לפעולות צוות צח"י, ואמצעי לשמירת ההשתייכות למערכת ללא מפגש פיזי.
3. באחריות מנהל החינוך בצוות צח"י על בסיס היכרותו עם הילדים, הנוער ומשפחותיהם - למפות את צרכי הילדים בגילאים השונים ושל ההורים ולנסות במידת האפשר לתת מענה הולם לצורכיהם.
4. סיוע למשפחות בהם ההורים עבדו במקצועות חיוניים (רופאים אחיות וכד')
5. רכז החינוך וצוותו היו מחויבים למתן עזרה, סיוע ותמיכה גם לאנשי הצוות שהוצאו לחל"ת מתוך רצון והבנה שבתום תקופת החירום המערכת תידרש לצוות חינוכי שבקיבוץ וייתצב למשימה החינוכית.
6. שעת החירום היא שעתם היפה של בני הנוער – בגלל שאינם חלק מאוכלוסיית הסיכון, בקיבוצים רבים הנוער התנדב ונתן מענה התחומים שונים בקהילה (חינוך, משלוחים למבודדים וכד')
7. באחריות מנהל החינוך להכין ולהנחות את הצוות החינוכי לטובת יצירת מענה חינוכי תואם הנחיות וככל שניתן מוכר ודומה למאפייני המערכת לפני פרוץ החירום.

רב"ש הקיבוץ/ תחום הביטחון:

באירוע קורונה מיקום הרב"ש בצוות צח"י, הוסט מהמקום המרכזי בו הוא נמצא באירועים ביטחוניים.

1. במספר רב של קיבוצים הוחלט על סגירת שערי הקיבוץ לאורחים, רב"ש הקיבוץ נדרש לאכוף את הנחיה זו- במקרה חירום עתידי סגירת שערים תתאפשר אם ניתן אישור משפטי לעניין.
2. תיווך בין גורמי האכיפה שהגיעו לקיבוץ (המשטרה ומגב) לבין חברי הקהילה.
3. מתן מענה להפרות סגר בתוך תחומי הקיבוץ.
4. סיוע ככל שנדרש לאכיפת ההנחיות שהתקבלו בצוות הצח"י.

סוף דבר

אנחנו בתהליך דינמי של חזרת פעילות המשק תחת הנחיות ומגבלות משתנות בהתאם לגל התחלואה. מחוייבים לשמור על הכללים כלשונם בהתאם לפרסום משרד הבריאות. אנו עוקבים בדאגה בנתוני העלייה במספרי החולים ומתעדכנים בחולים ומבודדים חדשים בקיבוצים. חייבים לחדד את ההנחיות בכל שטחי הפעילות הציבורית במרחב הקיבוץ-בפעילות הוועדות, במרחב הציבורי, במרחבי פעילות הילדים ובדאגה לכל פלחי האוכלוסייה השונים. באם הקיבוץ יידרש לפעול במצב מיוחד בגלל הימצאות חולה/ים יש לנקוט מיידית בכל הכללים בהתאם להנחיות המצאות חולה בקהילה. (בידוד, דיווח וכד')

נייחל לימי בריאות לכל
תוך הקפדה חד משמעית על הכללים.